

Smärre meddelanden.

Ett förslag till inre restaurering af Söderköpings stads- kyrka.

Ett karaktäristiskt program från 1802 af Pehr Hörberg.

Följande från Pehr Hörberg härrörande skrifvelse, hvilken af undertecknad anträffades i Söderköpings stadskyrkas arkiv, torde för belysande af hans verksamhet och förhållande till tidens smak-riktningar vara af ett allmännare intresse. Den tillkom år 1802, då Hörberg målade en altartafla åt kyrkan och samtidigt fick i uppdrag att ange riktlinjer och närmare förslag till kyrkans restaurering.

»Det är stridande mot vår tids mera höfsade smak at ej rena våra kyrkor ifrån skräp af gamla illa gjorda Sköldemärken, Epitaphier och annat ifrån Påwiska tiden gjömnda otjenliga kyrkoprydnader, ty sådant otjenligt skräp wittnar blott om forntidens okunnighet, högmod och blinda egenkärlek. Det tillåtna rum i kyrkorne för sådant är stridande emot Konung Gustaf den 3:djes författning om kyrkor och andra allmänna byggnader, som förbjuda, at ingen utom konungens och ÖfverIntendentämbetets tillstånd får uti kyrkor up-sätta sina skjöldemärken eller andra minnesmärken, som äro blott högmodets och egenkärlekens werk. Häraf finner hwar och en som är owäldig och mohn om kyrkan, som är blott helgad till Guds ära och hans rena dyrkan, icke bör tjena till ett magazinsrum för sådant skräp, som misspyder och gifwer anledning till förargelse.

Derföre bör äfwen Söderköpings stadskyrka först renas ifrån de gamla illa gjorda skjöldemärken, minneswårdar och alla de gamla målningar på taflor och murar som i kyrkan finnas. Man bör för ordnings skull på detta göra ett Inventarium, på allt hwad som uti kyrkan har ägt plats, samt beskrifwa dessa saker redigt och förwara

denna beskrifning med Kyrkan till tjenst för eftervärlden; samt låta införa uti allmänna Tidningarna, på det om någon skulle finnas, som wille taga dessa gamla wapen och Epitaphier uti bättre förwar, må få kundskap herom.

Sedan för det andra hwitmenas hela kyrkan. Predikstolen strykes hwit med oljefärg, men lemnas några förgyllda lister i behåll som de nu äro.

3:e allt det af träden på kyrkogården, som skygger för fönstren i Choret och på södra sidan af kyrkan bör undanrödjas. Stadens kyrka bör icke för åskådarne wara bortskymd af skog hwarken utan till eller innan till, emedan dess Byggnad bör wara ibland Stadens bästa prydnader.

4:e Om kyrkans Fönster blefwo utwidgade på bredden och något i höjden så skulle kyrkan derigenom winna en stor förbättring.

5:te De gamle bänkarna uti Choret böra borttagas och golfwet jemnas.

6:te Ljuskronorna böra updragas i hwalfwet och endast wara nedsläpte den tid på året de brukas.

7:de Om orgelwäcket en gång blifwer nybyggt så må orgelläktaren gå fram intill bortersta pelarne.

8:de Endast den gamla altartaflan¹ kan förtjena en plats borte uti kyrkan.

Slutligen den 9:de punkten: som är at stolar och bänkar inrättas efter denna medföljande ritning.²

Under min warelse härstädes
Söderköping den 10 Sept. 1802

Pehr Hörberg.»

Detta radikala restaureringsprogram, som antogs och genomfördes, innehåller punkt för punkt empirens smakfordringar, men därjämte framlyser kombineradt därmed något af den gamle bonde-målarens religiöst-demokratiska vrede öfver att templen förvandlats

¹ Ett präktigt nordtyskt altarskåp med sniderier och målningar från 1500-talets början.

² Denna är förkommen.

i viss mån från Guds hus till de förnämas och rikas grafkapell. Man kan förstå denna synpunkt, men måste beklaga dess genomförande.

Östgötakyrkornas historia är ännu icke skrifven, men med kännedom om i huru många af dem Hörberg fått måla altartaflor kan man som ganska säkert antaga, att han spelat en ej ringa roll som smakråd åt socknarna. Han levererade ju till och med ritningar till sina förslag. Hans historiska betydelse blir gifvetvis större härigenom, äfven om eftervärlden icke kan skänka sitt gillande åt denna gren af hans verksamhet.

Sigurd Erixon.

En bondgård i Småland 1714.

Postforslingen har i vårt land åtminstone från 1636 och — med ett mycket kortvarigt afbrott år 1718 — till inpå senare hälften af 1800-talet ålegat åboarne på vissa till postföringen indelade kronohemman, och tillsynen öfver det sätt, hvarpå dessas postbönder framförde posten och vårdade hemmanet, var sedan slutet af 1600-talet uppdragen åt postinspektorerne, d. v. s. de postmästare som innehade postkontoren i länsstäderna. Postinspektorerne gjorde årliga resor till sina underlydande postbönder dels för att utbetala till bönderna den kontanta ersättning de kunde hafva att få för postföring, dels ock för att tillse, hur gården vårdades, om posthästarne voro i godt skick o. s. v.

Vid en dylik inspektionsresa har dåvarande postinspektoren i Kalmar Olof Reppler haft anledning göra anmärkningar emot postbonden i »Kåhlserum» (= Kolsrum i Högsby socken i Kalmar län) och meddelar i en skrifvelse af den 10 mars 1715 till postverkets chef, »huruledes postbonden där sammastädes Greges Pehrsson hemmanet alldeles förderfvat, och nästan till att säga, i grund ruinerat, och stundel. mera sker; hvarigenom hemmanet så kommer af sig, att man fruktar före, en annan åbo det intet vill, utan frihetsår emottaga».